

jen jako vzpomínky na dětství. Věnuje se podrobně také reemigraci a zmiňuje doposud zcela opomíjenou kategorii vojvodovských obyvatel – ruské emigranty, tzv. wrangelisty. Podobně dětskýma očima je vykresleno Vojvodovo také ve čtvrtém textu od Kateřiny Králikové, text je navíc ještě strukturován podle ročních období a tím pohled na místní život dostává další rozměr (s. 81-94). Jedinečný je tento text také v tom, že vypovídá o konfesionální skupině nazareňů, k nimž patřili rodiče Kateřiny Králikové. Další obraz Vojvodova nabízí text Márie Strýčkové a Andreje Strýčka, a to pohledem vojvodovských Slováků (s. 108-115).

Již jsme zmínili téma reemigrace v případě textu paní Ester Karbulové (s. 57-69) a Petra Klepáčka (s. 155-216), další výrazný pramen k tomuto tématu představuje text Aloise Filipa (s. 136-147). Reemigrace pro Vojvodovčany znamenala nejen změnu prostředí, ale především ekonomický propad, neboť veškeré úspory a finance za odkup polností a majetku byly v ČSR převedeny na tzv. vázané vklady, které jejich majitelům znemožňovaly s vlastními financemi volně disponovat. Další, respektive definitivní ekonomickou ránu znamenala měnová reforma roku 1953. Kromě vyprávění o reemigraci je text pana Filipa zaměřen na starší období, kdy sloužil jako pomocník ve mlýně a v lékárně, a na období vojenské služby.

Na samý závěr zařadil autor memoárový text Tomše Hrůzy, který na rozdíl od textů předchozích, které byly psány až po reemigraci, vznikl ještě ve Vojvodovu (s. 229-251). Text začíná chronologickými zápisy „drahoty“, tedy přehledy cen v daném roce. Hrůza evidoval podrobné seznamy základních surovin spolu s aktuálními cenami od roku 1929 do roku 1944. Další část Hrůzova textu tvoří kratší komentáře k aktuálním

událostem ve Vojvodovu, zejména v kontextu jeho vlastní rodiny. Vzhledem k tomu, že sám autor – Tomeš Hrůza již není mezi živými, rozhodl se Jakoubek pro doslovný přepis, takže text by mohl v budoucnu posloužit jako předmět lingvistické analýzy. Ostatní texty doposud žijících autorů Jakoubek na základě přání svých informátorů upravoval směrem k normě spisovné češtiny.

Ačkoli edice podobného typu se na českých knižních pultech čas od času objevují (např. J. Lawitschka: *Liúpo naše selo. Paměti jihomoravského Chorvata*. Aequitas, Praha 2005), postrádají obvykle jednu zásadní kvalitu předkládané Jakoubkovy publikace – a to důsledné vysvětlující komentáře vycházející z desetileté terénní práce. Teprve komentáře totiž čtenáři umožní text pochopit v širším kontextu. Nevýhodou Jakoubkovy práce ovšem je, že ač se snažil v sebraných textech identifikovat a nabídnout čtenáři obecná antropologická témata, stále je jeho kniha určena relativně omezené cílové skupině čtenářů.

Gabriela Fatková

Lenka J. Budilová:
Dědická praxe, sňatkové strategie a pojmenování u bulharských Čechů v letech 1900–1950. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno 2011, 268 s.

Etnologická řada nakladatelství CDK byla v minulém roce rozšířena o další publikaci vztahující se k tématu bulharských Čechů. Tentokrát jde o sólovou monografii Lenky J. Budilové, která se dlouhodobě zabývá zejména oblastí příbuzenství u bulharských

Čechů. Autorčin text však vybočuje z řady podobných studií příbuzenství svou šíří. Příbuzenství bývalo často uchopováno skrze obřadnost spojenou s jednotlivými přechody mezi etapami lidského života. Výzkumníci byli fascinováni folklorními specifikami křtu, svateb nebo pohřbů, jak nám ale ukazuje Lenka J. Budilová, příbuzenství má mnohem širší rozměr. Právě autorčin odklon od tradičně folkloristických přístupů k příbuzenství je přitom velmi osvěžující. Stejně tak je nutné ocenit i to, že se autorka nezastavila na tradičním členění témat antropologie příbuzenství. Na první pohled by čtenář očekával, že studie venkovské komunity bude obsahovat kapitulu o descendenčních pravidlech, manželských aliancích, příbuzenské terminologii a zajisté i postmaritální rezidenci. Tyto čtyři oblasti byly po dlouhou dobu pilíři studia příbuzenství v antropologii.

Změna přišla teprve s moderním pojetím tématu zpochybňujícím tuto strukturu příbuzenských studií i samotný koncept příbuzenství. Příbuzenství jako organizační princip nemůže být dále nahlíženo jako univerzální, tedy automaticky přítomné ve všech kulturách mimo tu naši. Není-li tedy příbuzenství automaticky přítomno, není ani automaticky konstruováno stejným způsobem a za pomoci stejných komponent. Proto se každý antropolog příbuzenství musí nejprve zaměřit na to, jak jsou konstituovány vztahy, pomocí nichž je celé společenství integrováno. Na základě dostatečně dlouhého terénního výzkumu je tak výzkumník schopen popsat, které principy jsou pro organizaci daného společenství nejdůležitější. Právě z tohoto důvodu oceňuji, že první část recenzované knihy pojednává právě o „dědické praxi“ a ne o descendenci. Právě tím, že se zaměříme na proces

dědění, vstupuje do analýzy další a doposud opomíjený aktér, a to jsou domy a půda (s půdou se dále pojí např. stromy, které na daném pozemku rostou). Ekonomickou jednotkou bulharských Čechů bylo hospodářství či dům, které lze chápat jako systém sociálních pozic. Perspektiva, která do úvahy vezme kromě příbuzenských vazeb descendance také movitý i nemovitý majetek, se zde tedy jeví jako návysost relevantní. Dědickou praxi Budilová porovnává s nejrůznějšími dosud popsanými strategiemi. V první řadě byla brána v úvahu praxe, kterou uplatňovali předkové zkoumané populace, když ještě žili v rumunském Banátu ve vesnici Svatá Helena. Dále autorka použila pro srovnání dědickou praxi známost z různých regionů Čech i Balkánu.

K pochopení dědické praxe na Vojvodově je velmi prospěšné rozdělení dvou typů dědictví – dělitelného a nedělitelného. Bulharskými Čechy ve Vojvodově a Belincích, stejně jako dříve v Rumunsku ve Svaté Heleně, byl uplatňován právě model dělitelného dědictví, jehož průvodním jevem je populační růst. Tento model býval v jihovýchodní Evropě docela častý, ovšem v jiných aspektech dědických strategií a sociální organizace se bulharští Češi od modelu rozšířeného v jihovýchodní Evropě lišili. Jednalo se například o strukturu domácnosti, kdy na Vojvodově a v Belincích nová rodina zakládala pro sebe nový dům, nebo o dědění nemovitého majetku, který na Vojvodově narozdíl od zbytku Bulharska dědily i dcery. Prostřednictvím pečlivé analýzy se tak autorce podařilo identifikovat ty aspekty sociální organizace Vojvodova, které si s sebou bulharští Češi zřejmě přinesli ještě z Čech či rumunského Banátu a které byly ovlivněny okolním obyvatelstvem v Bulharsku.

Majetkové poměry u bulharských Čechů jsou tématem velké důležitosti. Autorka je popisuje podrobně v rámci kapitoly o dědické praxi a odvíjí se od nich také kapitola o sňatkových strategiích a manželství. Jako mohla být kapitola o dědické praxi fádňní kapitolou o descendenčních pravidlech, tak i kapitola o sňatkových strategiích mohla být kapitolou o svatbě. Tím by kniha nijak nevybočovala z dosavadní produkce o krajských populacích na Balkáně. Autorka však příznačně nabízí čtenáři širší rámec – sňatkové strategie a manželství. V takto široce vymezeném poli pak analyzuje téma jako pojetí manželství, důvody jeho vzniku, absence či zániku, neplodnost, nevěru, panenství, pověst a samozřejmě i etické normy ukotvující koncept manželství u bulharských Čechů.

V části o sňatkových strategiích pak samozřejmě věnuje i dostatečný prostor tématu námluv, ohlášek, uzavření sňatku, organizace svatby, převozu nevěstiny výbavy a následného dočasného pobytu mladého páru v domě ženichových rodičů. Mezi lety 1890 a 1950 autorka zaznamenala i několik vln hromadných svateb, které byly uzavřeny hlavně pod vlivem politiky přidělování půdy mladým rodinám. První proběhla roku 1898, druhá roku 1928 a třetí těsně před reemigrací do Československa v letech 1949 a 1950. V části týkající se výběru manželského partnera je pak konstruován obraz společnosti a vymezování hranic vůči „těm druhým“. Právě na případu výběru partnera se tak ukazuje, že referenční skupinou bulharských Čechů je spíše „morální společenství evangeliků“ (s. 141-160). Proto snad lze textu vytknout jedině, a to samotné neproblematizované užití kategorie „bulharský Čech“. Podle autorčiných závěrů by totiž bylo přílehavější označení „Vojvodovčan“

(které by ale na druhou stranu zas vylučovalo přesídleneckou vlnu do Belinců), které používá Jakoubek s odkazem, že informanti se tak označují sami (např. M. Jakoubek: *Vojvodovo. Etnologie krajanské obce v Bulharsku*. CDK, Brno 2011).

Třetí a nejstručnější část textu se zabývá jmény u bulharských Čechů. Jména jsou doposud zcela opomíjenou nikou v rámci tuzemské antropologie. Se jmény se to má podobně jako s brýlemi, máme je přímo před očima, ale nic nás nevede k tomu, věnovat jim pozornost. Vzhledem k tomu, že po celá desetiletí byl téměř povinnou součástí terénního výzkumu sběr genealogie a takový sběr se bez tázání na jména informantů téměř nedá realizovat, je až s podivem, že významu jmen je doposud věnována tak pramalá pozornost. Odborníci zpozorní až v případě, kdy narazí na nějaké tabu spojené s vyslovením či prozrazením jména. Zářným příkladem je výzkum Napoleona Chagnona mezi Yanomamy, kteří si díky takovému tabu vymysleli alternativní, komický systém jmen, kterým pak výzkumník po celých pět měsíců výzkumu mystifikovali (N. A. Chagnon: „Doing Fieldwork among the Yanomamo.“ *Contemporary Anthropology* 1981: 11-24, zde s. 18-19).

Lenka J. Budilová nejprve – po vzoru Lévi-Strausse – pojímá jména jako sociální instituci, která je průsečíkem dvou protikladných tendencí, na jedné straně individualizace, na straně druhé úsilí zařadit jedince do pletiva sociálních vztahů. Téma pojmenovávání u bulharských Čechů opět autorka otvírá popisem systému jmen a představ spojených se jmény v různých regionech, zejména však v Bulharsku. Zatímco křestní jména u bulharských Čechů představovala spíše etnický marker a také projev hodnot spojených s rodinou, protože bylo

zvykem dávat jméno po babičce a dědečkovi, příjmení odkazovalo k širší sociální jednotce – rodině, do níž jedinec patří. Označení příjmením tak díky představě o sdílení biogenetické substanci – krvi, odkazovalo k charakteristickým morálně-volným vlastnostem jedince, které sdílí se svými předky. Protože bulharští Češi se identifikují spíše přezdívkami než oficiálními jmény, je část textu věnována také tématu přezdívek. Autorka identifikuje několik druhů přezdívek, patronymické, profesní a situační, vztahující se na všechny členy rodiny, a přezdívkou vztahující se ke konkrétnímu jedinci na základě některé jeho výrazné vlastnosti.

Recenzovaná kniha jistě nemá ambici být vyčerpávající etnografií bulharských Čechů v první polovině 20. století, ale právě ve spojení s texty, které již z dílny autorské dvojice manželů Jakoubkových vyšly v uplynulých letech, takovou etnografii tvoří. Nutno říci, že takové poctivé etnografické práce je v českých vodách pomálu.

Gabriela Fatková

Marta Kolářová (ed.): *Revolta stylem. Hudební subkultury mládeže v České republice.*

Sociologické nakladatelství (SLON) + Sociologický ústav AV ČR, Praha 2011, 264 s.

Po sociálním zázemí alternativní hudby šedesátých až osmdesátých let minulého století – především folku (Z. R. Nešpor: *Děkuji za bolest...* CDK, Brno 2006) a rock'n'rollu (Miroslav Vaněk: *Byl to jenom rock'n'roll?* Academia, Praha 2010) – se systematické akademické pozornosti dostalo také novějším hudebním a životním stylům,

kteří do českého prostředí začaly pronikat nejdříve v osmdesátých letech a zmasověly až po politickém převratu: punku, freetechnu, hip hopu a hudbě spojené s hnutím skinheads. Tento zájem je dozajista pozitivní (byť je z části jen důsledkem takového rozmachu akademického výzkumu, že je možné studovat prakticky úplně vše), v konkrétní podobě recenzované publikace s sebou nicméně nese přinejmenším dvě slabiny plynoucí z toho, že autorky a autor jednotlivých kapitol vycházejí prakticky výlučně z angloamerické literatury. To sice (1.) odráží tamní dlouhodobý rozvoj tzv. kulturních studií, avšak vede k pomíjení domácí produkce, která rozhodně není tak marginální (či absentující), jak se kniha snaží naznačit. Signifikanční je, že necituje ani dvě výše uvedené syntézy, které zachycují velkou část starší literatury (byť o pouze analogických tématech), natož řadu především etnograficky orientovaných studií, publikovaných například v *Lidech města*. Výhoda spočívající v dobré znalosti vývoje zahraničních studií (hudebních) subkultur, která je přítomná především v úvodním textu Marty Kolářové, se tak nechtěně stává rovněž svazující maskou, skrz kterou nejsou vidět odlišné přístupy – byť by se k nim autoři mohli stavět odmítavě. S tím souvisí i to, že (2.) západní (především opět angloamerický) svět je chápán jako výlučný zdroj exportu uvedených stylů, které jsou v českém prostředí nanejvýš dotvářeny. I to je jistě pravdou, zapomíná se však na možné srovnání s dávnějšími obdobnými subkulturami mladých (kromě různých verzí folku a rocku uvedme například ještě starší jazz nebo trampske hnutí, v prvním případě opět import, ve druhém šlo o čistě českou záležitost), které s popisovanými fenomény vykazovaly mnohdy až překvapivé